

Lääkärin roolia on turha liioitella

Päätös aseluvasta kuuluu poliisille

Jokelan ja Kauhajoen murheelliset tapahtumat ovat nostaneet ampuma-aseluvat ja niiden käsittelyprosessit yleiseen keskusteluun ja myös päätöksentekijöiden harkittavaksi. Alkureaktioina näihin koko yhteiskuntaa järjestyttäneisiin surullisiin tapahtumiin vaikuttavat olleen neuvottomuus ja hätäntyminen ainakin esitetystä kannanotoista päätellen. Tapahtumien jälkeen on asiallista ottaa tarkasteltavaksi asioiden kulkuun vaikuttaneita tekijöitä. Kaikkia osatekijöitä ja niiden syy-yhteyksiä on kuitenkin kyettävä harkitsemaan perustellun kokonaisvaltaisesti (Tiihonen ja Hakola 1994).

Aseluvista on päättänyt poliisiviranomainen. Ampuma-aseiden hankinta- ja hallussapito on ollut ja pitää olla luvanvaraista (Thomas 1993). Yhteiskunnalla on oltava tieto hakijasta, aseista ja niiden säilytyksestä. Poliisi pystyy arvioimaan hakijan elämäntilannetta kokonaisuutena. Poliisiviranomaisilla on käytettävissään hakijasta ja hänen taustastaan sekä lähiympäristöstään tietoja ja rekistereitä, joita ei lääkintäviranomaisilla ole. Lupaharkinnassaan poliisi on käyttänyt useista henkilöistä koostuvaa tiimiä. Tämä on tuonut harkintaan myös dokumentoimatonta tietoa. Siten tuloksena on ollut monipuolisempi ja tarkempi kokonaisharkinta kuin virallisiin tiedostoihin perustuva päätöksenteko.

Ajatus siitä, että pääarvo lupamenettelyssä annettaisiin lääkärin antamalle lausunnot, tuntuu tätä taustaa vastaan hätköidyltä, vaikka lääkäri kykenee arvioimaan aseluvan

hakijan terveydentilaa ja erityisesti mielenterveyttä. Jos poliisi on päätyneet harkinnassaan tulokseen, että hakijalta vaaditaan lääkärin tai peräti psykiatrin lausuntoa, saattaisi silloin olla viisainta tehdä kielteinen päätös. Tuolloinhan asia tulee käsittelyyn hallinto-oikeudessa, jos hakija vie asian sen käsiteltäväksi.

Hallinto-oikeudessa ulkopuolinen taho voi ottaa kantaa sekä hakijan että lupaviranomaisen esittämään näyttöön. Tuossa vaiheessa psykiatria tai oikeuspsykiatria voidaan tarvita arvioimaan hakijan terveydellistä kykenevyyttä ja lääketieteellisesti arvioitavissa olevaa soveltuvuutta aseiden haltijaksi. Mikäli kaikki aseluvat edellyttäisivät lääkärinlausuntoa, saattaa siinä piillä vaara, että koko terveydenhuolto kuormittuu pahoin. Lopputuloksena olisi se, että asiasta muodostuu lääkärille rutiini, joka jo sinänsä sisältää aina rutiinimaiseen toimintaan liittyviä arviointivirheitä. Lääkäri onkin keskeisempi asiantuntija tapauksissa, joissa harkitaan terveyssyistä peruutetun aseluvan palauttamisesta (Paanila 2001).

On vaadittu, että lupamenettelyssä erotettaisiin toisistaan metsästysaseet, ampumaaurheiluaseet ja varsinaiset taskuaseet. Itse asiassa aseiden laadulla ei sen vaarallisuuden tai rikolliseen toimintaan käytettävyyden kannalta ole suurtakaan merkitystä (Tiihonen ja Hakola 1994, Paanila 2008). Asiattomissa käsissä mikä tahansa ase on vaarallinen. Pitkäpiipuisestakin aseesta saa helposti lyhyen ja huomiota herättämättömän kuljettaa. Lääkärillä ei

PÄÄKIRJOITUS

koulutuksensa perusteella ole tietoa eri ase-tyypeistä ja niiden käyttötarkoituksista, mikä puolestaan on poliisiviranomaisten ammattitaitoon kuuluva asia.

Lähtökohtana lienee tilanne, että ampumase-luvan voi saada henkilö, joka osoittaa sille hyväksyttävän käytön eikä lupaviranomaisen tiedossa ole estettä luvan myöntämiselle. Vi-ranomaisen laaja-alaiselle tiedonsaannille ei tulisi olla lainsäädännöllisiä tai hallinnollisia esteitä. Lupaehjoja säädettäessä on muistetta-va vanha periaate: vaikka valvonta ulotettaisiin äärimmilleen, aukottomaksi sitä ei saada kos-kaan. Vaikka lupaehdot olisivat kuinka tiuk-koja tahansa, on aina olemassa myös luvatto-mia aseita ja niiden hankintakanavia. Ei liene kenenkään edun mukaista lisätä yhteiskunnan kontrollin ulkopuolella olevaa asekan-aa. On viisainta säilyttää asiallisen tiukka harkintaval-ta poliisiviranomaisella, jolle mahdollistetaan harkintaa tehdessä mahdollisimman laaja tie-

tojen saanti eri hallinnonaloilta. Poliisilla pi-tää olla oikeus saada pyydetessä tarpeelliset lausunnot aseluvan hakijasta. Tällä tavoin tur-vattaisiin kansalaisen oikeutetusti edellyttämä joustavuus lupamenettelyssä, mutta samalla saataisiin kaikki jatkoharkintaa edellyttävät yk-sittäistapaukset asianmukaiseen tarkempaan käsittelyyn kenenkään oikeusturvaa loukkaa-matta. ■

JARMO PAANILA, LT, ylilääkäri
Niuvanniemen sairaala, 70240 Kuopio

KIRJALLISUUTTA

- Paanila J. Mielenterveyden häiriöt ja asekan-olupa. Suom Lääkäril 2001;56:3581-3584.
- Paanila J. Asehallinnon neuvottelupäivät. Poliisiammattiko-rkeakoulu. Tampere 26.3.2008 (luento).
- Thomas WE. Identifying potential gun offenders. Aust Fam Physician 1993;33:496-503.
- Tiihonen J, Hakola P. Psychiatric disorders and homicide residivism. Am J Psychiatry 1994;151:436-438.

SIDONNAISUUDET:

Ei sidonnaisuuksia